

ДО ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Шацька Н.М.,
КЗ «Запорізький обласний
інститут
післядипломної педагогічної
освіти» ЗОР, м. Запоріжжя

Постановка проблеми. Проблема сільської школи протягом усієї історії вітчизняної освіти була однією з центральних. На сучасному етапі розвитку суспільства не можна не звертати увагу на особливості існування освіти у сільському регіоні. Однак, не дивлячись на всі проблеми реформування сільської освіти і складності фінансування таких навчальних закладів, існує чимало досліджень, які показують, що зберегти школу як фактор стабільності і як центр духовної культури на селі можливо, хоч зuboжіння села призводить до зменшення кількості сільського населення і таким чином до зменшення народжуваності, а отже і до зменшення дітей, які приходять до школи. Школа стає малокомплектною. Цей процес можна вважати як негативним (зменшення сільського населення), так і позитивним для учнів такої школи (глибоке знання учителями індивідуальних особливостей і умов життя кожного учня, більше сумісної роботи учителя з сім'єю, фактично індивідуальне навчання декількох учнів у паралелі тощо). Проте на навчальну діяльність справляє негативний вплив замкнутий соціум, дефіцит спілкування учнів, відсутність закладів культури, низький освітній рівень населення тощо. Саме освіта, як сфера, яка найбільш тісно пов'язана зі становленням особистості, у змозі перебороти негативні тенденції у розвитку суспільства. Центальною фігурою у цій сфері був і залишається педагог – компетентний спеціаліст, який повинен володіти усім арсеналом засобів, соціально зріла, творча особистість, здатна до професійного самовдосконалення.

Мета статті. Центром уваги у системі післядипломної освіти стають філософські, психологічні, методологічні питання освіти, які націлюють учителя на самостійний пошук і відкриття конкретних способів реалізації своїх потреб у стратегіях навчання, тих критеріальних підходів, які забезпечують його спрямованість на постійний розвиток.

Вимоги, які пред'являються суспільством до педагога нової формації, за останні роки суттєво підвищилися. Учитель нової формації – це духовно розвинена, творча особистість, яка володіє здатністю до рефлексії, професійними навичками, педагогічним даром і прагненням до нового. В ідеалі учитель повинен ясно розуміти самоцінність освіти, бути «людиною в культурі», прекрасно знати власний предмет викладання, педагогіку і психологію, використовувати особистісно-орієнтовані педагогічні методи і володіти мотивацією до подальшого росту і розвитку своєї особистості.

Творча спрямованість педагогічної діяльності передбачає, що учитель повинен: а) об'єктивно оцінювати свої можливості як педагога нової формації, знати свої слабкі і сильні, значимі для даної професії якості (особливості саморегуляції, самооцінки, емоційні прояви, комунікативні, дидактичні здібності тощо); б) володіти культурою інтелектуальної діяльності (мислення, пам'яті, сприйняття, уявлення, уваги), культурою поведінки, спілкування, у тому числі – педагогічного; в) уміти орієнтуватися у процесах інтеграції, тенденціях розвитку світового освітнього простору, суть яких полягає у тому, що сучасна освіта стає все більш полікультурною, передбачає широку мовну підготовку учителя [2]. У зв'язку з цим зростає значення професійної культури мовлення педагога. Через це насущною проблемою стає не тільки підготовка учителя, який уміє користуватися усіма засобами рідної мови у своєму мовленні, який володіє високою культурою мовлення, а постійний розвиток і удосконалення форм і методів педагогічної діяльності і мовної, зокрема. Професійно-мовленнєва культура педагога повинна бути якістю внутрішньої, опосередкованої форми будь-якого акту його діяльності. Професійне володіння мовленням є важливим для учителів

усіх рівнів, але для учителя початкової школи це уміння набуває особливої значимості. Саме у молодшому шкільному віці визначаються ідеали, погляди і позиції, виробляється світогляд, засвоюються норми поведінки у контексті конкретної національної культури. У зв'язку з тим, що на етапі початкової освіти мовленнєва самостійність молодших школярів невелика, необхідно володіти високою культурою мовлення.

Проблема розвитку особистості педагога, його гуманітарної культури і професіоналізму сьогодні є особливо гострою, адже саме викладач, діяльність якого, забезпечуючи збереження і трансляцію культури як досвіду діяльності, несе в собі образ цієї діяльності, образ її суб'єкта, покликаний здійснювати розвиток базової культури підростаючого покоління у відповідності до мети суспільства.

У психолого-педагогічному словнику подається тлумачення поняття «професійна діяльність учителя» як вид постійно виконуваної діяльності, специфіка якої полягає у психолого-педагогічному впливі на учнів з урахуванням їх вікових і індивідуальних особливостей, запитів, інтересів, захоплень, духовного світу і разом з тим у цілеспрямованому управлінні процесом навчання і розвитку особистості [3, с.639]. У різних аспектах досліджується професійно-педагогічна діяльність. У роботах учених знаходять відображення питання формування соціальної активності педагога, його культури, професійно-ціннісних орієнтацій, особистісних якостей тощо. Особливості діяльності учителя досліджували Ф.Н.Гоноболін, В.О.Сухомлинський, В.О.Сластенін та ін. Болгарський психолог Д.Йорданов структуру діяльності учителя у функціональному змісті пропонував розглядати як складову п'яти компонентів: учитель - головне джерело інформації, керівництво пізнавальною діяльністю учнів; розробка завдань для учнів; учитель – адресат зворотної інформації; виправлення. Специфічність діяльності учителя полягає також і у тому, що головним засобом є вербальна і невербальна поведінка. Учителю потрібна етична і правова культура, знання матеріалів загальної Декларації прав людини і

конвенції про права дитини. Новаторство у роботі з дітьми, мудре терпіння, вимоглива доброта є необхідними якостями особистості педагога [3, с.640]. Сучасна соціокультурна ситуація породжує наукові дослідження щодо професійного росту викладача. А.О.Вербицький 1991 року розробляє концепцію контекстного навчання, яка спирається на теорію діяльності, у відповідність з якою засвоєння соціального досвіду здійснюється у результаті активної, «пристрасної» діяльності суб'єкта. С.І.Висоцька відносить до найважливішої антропологічної мети загальної освіти сприяння самовизначенню особистості, створення необхідних умов для її самореалізації, забезпечення рівня загальної культури особистості, яка є адекватною світовому, її інтеграція у національну і світові культуру, формування людини і громадянина, включеного у сучасне йому суспільство і спрямованого на удосконалення цього суспільства тощо. Чим глибше людина проникає у ту діяльність, яку вона обрала, яка відповідає її індивідуальності, тим вищими стають її вимоги до себе. Наблизитися до задоволення досягнутим можна лише в повсякчасній праці, яка стає необхідною для людини. Це не можливо без постійного удосконалення своєї професійної майстерності, і тому учитель завжди повинен бути обізнаним про нове, творчі пошуки, які є у педагогічній науці, психології, методиці викладання дисциплін і у змісті самих дисциплін. Розвиток – процес дії, процес закономірної зміни; переходу із одного стану в інший, більш удосконалений; від старого якісного стану до нового, більш високого; від простого до складного; від нижчого до вищого, міра освіченості, культурності, розумової і духовної зрілості [5]. Підвищення професійного рівня в процесі колективних чи самостійних занять, систематичне читання, спілкування з людьми, які мають багатший, ніж ти, досвід, краще від тебе орієнтуються хоча б в якомусь одному питанні, більше побачили і пізнали, вміють захопити своєю розповіддю слухача,— усе це вчить людину мислити, критично ставитися до самої себе, до своїх знань, робить її цікавою і є запорукою активного внутрішнього життя. Нині ми понад усе дбаємо про

ранній розвиток, а слід було б піклуватися про розвиток тривалий (С. Соловейчик) [4, с.52].

Сучасна система підвищення кваліфікації представляє собою сукупність навчальних закладів, різних організаційно-правових форм, науково-дослідних закладів, інформаційних служб, які реалізують додаткові професійно-освітні програми. Ця система існує у різних організаційних формах: методичні об'єднання; кафедри, центри у межах освітнього закладу; разові, циклічні форми (курси, семінари, конференції); підвищення кваліфікації у системі інститутів системи післядипломної педагогічної освіти, самоосвіта учителя тощо. В умовах становлення ринку освітніх послуг кожний учитель повинен мати право і можливість вибудовувати власну стратегію професійного росту. Форми підвищення кваліфікації повинні будуватися на принципах суб'єктної орієнтації, випереджувального характеру, гнучкості і варіативності, наступності і узгодженості, урахування змін вимог до освіти і професійної діяльності учителя. На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається процес модернізації і удосконалення післядипломної освіти. Трансформаційні процеси у XXI столітті взаємопов'язані з динамікою соціально-економічних, індустріально-технологічних і матеріально-технічних перетворень. Саме за таких умов особливо важливим є визначення стратегічних напрямів наукового пошуку – балансу групового й індивідуального навчання. Очевидною є тенденція до зменшення частки очної форми освіти і зростання ролі сучасної – дистанційної.

Головним принципом освіти дорослих є обов'язкова результативність, гарантія задоволення потреби того, хто навчається у підвищенні власного освітнього рівня. Андрагогічна діяльність, яка враховує особливості освіти дорослих, може стати значимим фактором як для розвитку професіоналізму, підвищення культури, так і для залучення до соціально значимих цінностей та їх створення, у поведінці учасників навчання у різних ситуаціях життєдіяльності, стати значимим фактором особистісної самореалізації

особистості. Суттєвою основою визначення андрагогічних принципів освіти дорослих є доведене у психології твердження про те, що розвиток особистості людини, його мислення, засвоєння теоретичних знань і відповідних їм практичних знань і умінь здійснюється лише у активній діяльності, є результатом власної активності людини. При пасивному ставленні і сприйнятті не можна сформувати ні міцних знань, ні глибоких переконань, ні гнучких умінь. На відміну від педагогічної моделі освіти, де домінуючим є той, хто навчає, у андрагогічній моделі навчання головна роль належить тому, хто навчається.

Для реалізації завдань, які стоять перед сучасною освітою, потрібна ефективна система підвищення кваліфікації педагогів, яка базується на передових технологіях навчання. У зв'язку з цим створення моделі дистанційного навчання педагогів має важливе значення. Хоч дистанційне навчання – нова специфічна форма навчання, вона має той же компонентний склад, що і будь-яка система освіти – мету, зміст, методи навчання, організаційні форми і засоби навчання та контролю. Сучасна проблема самоосвіти полягає в тому, що для сільського вчителства особливо актуальною стала потреба отримання освітніх послуг без відриву від виробництва. Великого значення набуває створення умов для оволодіння новими знаннями, розвитку набутих умінь, удосконалення. У цьому контексті класичні способи перепідготовки педагога є не завжди ефективним щодо надання освітніх послуг. Технологія мережевого навчання базується на максимальному використанні можливостей інформаційно-телекомунікаційних технологій. Основу дидактичного забезпечення мережевого навчання становлять електронні підручники та електронні навчально-методичні комплекси. Використовуючи сучасні телекомунікаційні засоби зв'язку, той, хто навчається, отримує можливість дистанційного доступу і користування всіма комп'ютерно орієнтованими інформаційно-навчальними ресурсами закладу освіти, самостійно організує своє навчання,

керуючись навчальними планами, програмами і графіком навчального процесу відповідного закладу [6].

Процес роботи над створенням власного освітнього продукту веде до якісного підвищення професійного рівня педагога і розширення його освітньої траєкторії, тому що для того, щоб видати результат всього лише одного дня, педагог повинен звертатися до літератури, обговорити проблеми з колегами на серйозному рівні, що допомагає йому освіжити або придбати знання з означеної проблеми.

Висновки. Освіта – це не тільки і не скільки передача знань, це формування образу, обличчя, культури особистості [1, с.11]. Сьогоднішній учитель повинен володіти сучасними технологіями навчання, якщо він хоче навчити дітей такому рівню знань і умінь, який вони зможуть ефективно використовувати у своєму житті.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997, с.11.
2. Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан (Проект). – Астана, 2005.
3. Психолого-педагогический словарь /Сост. Рапацевич Е. С. -Минск: Соврем. слово, 2006, - 639с.
4. Попереду велика робота (До підсумків обговорення питання «Яким має бути вчитель-словесник?»). - Українська мова і література в школі. - №6. - 1985. - С.52
5. Толковый словарь. – [Ресурс]: <http://dic.gramota.ru>
6. [Шевченко В.Л.](#) Дистанційна освіта та передумови віртуальної форми навчання. – [Ресурс]: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/6/statti/2shevctnko/shevchenko>